Ірина Сулковська,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності А6 Спеціальна освіта
Житомирського державного університету імені Івана Франка

Сергій Котловий,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних технологій
Житомирського державного університету імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Сучасний освітній процес передбачає створення умов для навчання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Одним із важливих напрямів корекційно-розвиткової роботи в початковій школі є подолання мовленнєвих труднощів, які можуть впливати на навчальну діяльність, комунікацію та соціальну взаємодію дитини.

Молодший шкільний вік характеризується активним розвитком усного та писемного мовлення. У дітей із мовленнєвими порушеннями можуть виникати труднощі у формуванні фонологічних, лексико-граматичних і синтаксичних компонентів мовленнєвої діяльності, а також під час оволодіння навичками читання та письма. Це зумовлює необхідність використання спеціально організованих корекційних методів і прийомів, адаптованих до освітніх потреб дитини [4].

Проблема використання ігрових методів у логопедичній роботі висвітлюється у працях сучасних українських дослідників. Ігрові прийоми розглядаються як один із засобів організації корекційно-логопедичної роботи з молодшими школярами. Їх застосування дає змогу поєднувати виконання корекційних завдань із діяльністю, яка є зрозумілою та доступною для дитини.

Дидактичні та сучасні ігрові технології можуть використовуватися під час формування мовленнєвих умінь, розвитку пізнавальної активності та закріплення отриманих навичок. Важливим є не саме використання гри, а її цілеспрямований добір відповідно до завдань логопедичної роботи та індивідуальних можливостей учня [1; 2; 3].

Мета статті полягає в обґрунтуванні доцільності використання дидактичних ігор у логопедичній роботі з дітьми молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами та визначенні основних напрямів їх застосування в корекційно-розвитковому процесі.

Дидактична гра є формою організації навчальної діяльності, у якій навчальне або корекційне завдання реалізується через ігрову ситуацію, правила та відповідні дії учасників. У логопедичній роботі вона може поєднувати навчальну, корекційну та розвивальну функції.

Застосування дидактичних ігор передбачає створення умов для активного залучення дитини до виконання мовленнєвих завдань. Ігрова форма може використовуватися для формування та закріплення правильних мовленнєвих навичок, розвитку слухового сприймання,

збагачення словникового запасу, формування граматично правильного мовлення та розвитку комунікативних умінь.

Однією з переваг ігрових технологій є можливість урізноманітнювати корекційні заняття та підтримувати активність дитини під час виконання повторюваних вправ. Водночас зміст гри має відповідати визначеній меті логопедичного впливу, а ігрові дії – не замінювати корекційне завдання, а забезпечувати його доступну для дитини форму [1; 2; 3].

Залежно від мети корекційної роботи дидактичні ігри можна умовно поділити на такі групи:

1. Ігри на розвиток фонематичного слуху. Спрямовані на розрізнення звуків, визначення їх місця у слові, встановлення послідовності звуків, порівняння слів за звуковим складом.

2. Ігри на формування правильної звуковимови. Використовуються для закріплення правильної вимови поставлених звуків у складах, словах, словосполученнях і реченнях.

3. Лексичні ігри. Сприяють розширенню та уточненню словникового запасу, формуванню вміння добирати слова за певною ознакою, групувати предмети та явища, встановлювати між ними смислові зв'язки.

4. Ігри на формування граматичної будови мовлення. Передбачають виконання завдань на узгодження слів, утворення граматичних форм, побудову словосполучень і речень.

5. Ігри на розвиток зв'язного мовлення. Спрямовані на формування вміння послідовно висловлювати думку, складати опис, переказувати текст, створювати розповідь за малюнком або серією сюжетних картинок.

Отже, ігрові завдання можуть охоплювати різні компоненти мовленнєвої діяльності - від розвитку фонологічних умінь до формування лексико-граматичних, синтаксичних і зв'язномовленнєвих навичок [1; 2; 4].

Окреме місце в логопедичній роботі посідають ігрові вправи, спрямовані на подолання труднощів читання та писемного мовлення. Такі завдання можуть передбачати роботу зі звуко-буквеними відповідностями, складовою структурою слова, читанням слів і речень, а також вправи на усвідомлення та закріплення правильних способів виконання навчальних дій [5].

Ефективність використання дидактичної гри значною мірою залежить від правильності її організації. Перед проведенням гри логопед визначає конкретну корекційну мету, добирає відповідний мовленнєвий матеріал і встановлює правила виконання завдання.

Особливу увагу необхідно приділяти індивідуальним особливостям дитини: рівню мовленнєвого розвитку, характеру наявних труднощів, темпу виконання завдань, здатності сприймати інструкцію та рівню самостійності. Завдання доцільно ускладнювати поступово - від простих операцій до складніших, забезпечуючи можливість успішного виконання кожного наступного етапу.

Дидактичні ігри можуть проводитися індивідуально, у парах або в малих групах. Під час їх організації доцільно використовувати наочний матеріал, сюжетні картинки, картки, предмети, схеми та, за потреби, мультимедійні засоби. Важливо, щоб допоміжні матеріали не

перевантажували дитину, а полегшували розуміння інструкції та виконання мовленнєвого завдання [3; 4].

Ігрові завдання можуть інтегруватися з матеріалом уроків початкової школи. Наприклад, під час роботи над текстом можна одночасно формувати навички читання, збагачувати словниковий запас і розвивати зв'язне мовлення. Це забезпечує взаємозв'язок логопедичної та навчальної діяльності.

Доцільним є також продовження окремих видів мовленнєвої практики поза межами логопедичного заняття. За умови відповідного добору завдань прості ігрові вправи можуть використовуватися під час спільної діяльності дитини з батьками.

Таким чином, дидактична гра є доцільним засобом організації логопедичної роботи з дітьми молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами. Її використання дає змогу поєднувати корекційні, навчальні та розвивальні завдання, урізноманітнювати заняття й підтримувати активну участь дитини в корекційному процесі.

Ефективність дидактичних ігор залежить від чіткого визначення корекційної мети, відповідності змісту гри мовленнєвим потребам дитини, поступового ускладнення завдань та систематичності їх використання. Важливим є також урахування індивідуальних можливостей учня та створення умов для практичного застосування сформованих мовленнєвих умінь.

Отже, систематичне та цілеспрямоване використання ігрових прийомів може підвищувати результативність корекційно-розвиткової роботи й створювати сприятливі умови для розвитку мовленнєвої активності дітей з особливими освітніми потребами [1; 2; 3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Сокоренко О. В., Зелінська-Любченко К. О. Ігрові прийоми в логопедичній роботі з молодшими школярами. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації : матеріали VIII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції, 15 лютого* 2019 р., м. Суми. Суми : ФОП Цьома С. П., 2019. С. 121–124.

2. Іванова В. П., Малишевська В. О. Дидактичні ігри в логопедичній роботі. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації : матеріали VI Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції.* Суми, 2017. С. 67–71.

3. Рібцун Ю. В. Сучасні ігрові технології логопедичної допомоги дітям із порушеннями мовлення. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД* : збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький, 2013. С. 132–133.

4. Данілавічютє Е., Трофименко Л., Ільяна В., Рібцун Ю., Мартинюк З., Грибань Г. Психолінгвістичні дидактичні технології діагностики і подолання мовленнєвих порушень у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення : навчально-методичний посібник. Київ : Інститут спеціальної педагогіки і психології НАПН України, 2022. 847 с.

5. Данілавічютє Е. А., Ільяна В. М., Мартинюк А. І., Івашко О. А., Албул О. В. Difficulties in mastering reading skills: exercises to identify and overcome them / Методичні рекомендації з корекції недоліків читання. 2016.